

Byvandring langs Mosseelva 18. sept. 2016

Jeg har gleden av å ønske dere alle hjertelig velkommen til denne byvandringen langs Mosseelva med tema: **"Mosseindustreins vugge i endring."**

Orientering om Møllebyen i Møllebyen amfi.

Mosseelva sett fra sydsiden

Jeg heter Per Arild Simonsen, og er leder av kulturminneforeningen Mossefossens Venner, som har fått ansvaret for dagens vandring.

Det er nå noen uker siden byantikvar Berit Kolden inviterte til å komme med forslag til arrangementer for å markere kulturminnedagene 10. - 18. sept. her i Moss. Den første vandringen ble arrangert av Moss historielag i Nyquistbyen forrige lørdag. Da var det fokus på de dramatiske endringer som venter oss som konsekvens av at det nå er vedtatt å bygge dobbeltspor og ny jernbanestasjon.

I dag skal vi også fokusere på de omfattende endringer som har skjedd på sørbakke side, og ikke minst det som skal skje på Norbakke side i de kommende år. Denne bydelen er med rette betegnet som byens vugge. Det var vannkraften i Mossefossen som la grunnlaget for industribyen Moss, og Morse elv eller Mosseelva som ga byen navn. Det har gjennom flere århundrer skjedd store endringer og utvikling i denne bydelen, men kanskje ikke så gjennomgripende og raskt som det vi opplever i vår tid? Vi er vitne til at den svært varierte og tunge industriepokens tid her borte ved fossen nå definitivt er over.

For dere som ikke vet så mye om Mossefossens Venner, kan jeg kort opplyse at foreningen ble stiftet i 1997. Bakgrunnen var at sentrale kultur- og miljøvernmyndigheter proklamerte 1997 som kulturminneår, og oppfordret alle kommuner til velge sitt spesielle kulturminne, samt å delta i en kulturminnestafett ut på høsten. Tema for kulturminneåret var: "Kystens landskap og vannets veier – tekniske og industrielle kulturminner."

Daværende bykonservator Torill Wyller – som er med oss på dagens vandring – organiserte valget, og inviterte mange av byens lag og foreninger til en idedugnad for å komme fram til de 5 forslag som ble lagt ut til folkeavstemning. Nesten 2000 mossinger deltok i avstemningen, som endte med at "Mossefossen og området rundt" ble valgt til byens fremste tekniske kulturminne, med Kanalen på en god andreplass. Torderød, Gamle Kongevei og Basartaket var de øvrige alternativer.

For at dette ikke skulle gå i glemmeboken, ble noen av oss enige om å stifte en venneforening – kanskje inspirert av at Mosseølets Venner, som ble stiftet et par år tidligere. På stiftelsesdagen 14. august – som vi kalte Mossefossens Dag – fremførte Fredrik Bolin og Torill Wyller et entusiastisk opprop - rett her borte i Heilmannparken. Oppropet ble avsluttet med ”at noen hadde funnet en mening i å stifte en Mossefossens Venneforening.”

Et par år etter vedtok et enstemmig bystyre at Mossefossens Dag skulle være en offisiell flaggdag. Jeg trenger neppe fortelle dere at stiftelsesdatoen - 14. august - ikke er tilfeldig valgt. Neste år fyller foreningen 20 år. Det som startet med arrangementer og markering av en enkelt dag, der vi startet med fossefrokost og bl.a. fokuserte på kong Kristian Fredriks rolle og fredsaspektet senere på dagen, har nå blitt til mange arrangementer i den uka som nå kalles Kristian Fredrik dagene i august – nå hovedsakelig i regi av Parkteateret.

Motivene for valget av fossen området var -> se brosjyren

Foreningens formål og aktiviteter ->

Fossenområdet omfatter -> -----”-----

Foreningen har laget en historisk guide over Møllebyen og Verket.

Jeg har i dag med restopplaget av denne trykksaken. I noen av dem finner dere også en giro som dere kan benytte for å bli medlem. Kun kr 200,- pr år koster det å bli med en liten eksklusiv viktig forening, som bl.a. har godt samarbeide og hyggelige sammenkomster med andre beslektede foreninger. Hjertelig velkommen!

Så til dagens vandring. I den første delen - herfra og opp Henrik Gerners gate til amfiet i Møllebyen - har vi vært så heldige å få Trine Lise Heilmann som vertinne og guide. Hun har vært med i foreningen siden starten. De første årene som kasserer. I det siste har hun markert seg som foreningens forkjemper for å ta vare på det biologiske mangfoldet i og langs elva mellom fossen og Mossesundet.

Hun vil sikkert fortelle dere mer om seg selv og om sin helt spesielle tilknytning til dette historiske området.

Før jeg gir Trine Lise mikrofonen, kan jeg meddele at vi er åpne for å låne mikrofonen til andre som måtte ha noe å spørre om, eller noe interessant å fortelle om fra de plassene vi passerer under veis gjennom Møllebyen – forbi Mikro´n innom kraftverket og opp over Storebro – forbi Konvensjonsgården – Childrens International School og ned på det som nå er i ferd med å bli en diger byggeplass på Verket – der Cellosen eller M. Peterson og søn sørget for å holde oss med vår berømte og ”elskede” mosselukt i 130 år fram til 2012. Der vil byantikvar Berit Kolden gi oss en orientering om Höegh Eiendoms omfattende utbyggingsplaner. Vi avslutter vandringen i arbeiderboligen Verket 20, der Torill Wyller ved museet overtar som vertinne. Der er det åpen Cafè, hvor kaffe og vafler kan kjøpes.